❖❖ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน ของตำบลบ้านพลวง ❖❖

❖❖ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการแพทย์แผนไทย❖❖

หมอเป่า เป็นภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านที่รักษาโรคด้วยการเป่าคาถา ซึ่งสืบทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษ และโรคที่เชื่อว่าสามารถรักษาได้ ส่วนใหญ่เป็นโรคผิวหนัง ได้แก่ แผลสัตว์กัด แผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก แผลเริม/งูสวัด บ้างก็ต่อยอดเพิ่มเติมว่าสามารถรักษาแผลเรื้อรัง มะเร็งที่ผิวหนัง รวมถึงเป่ากระดูกที่หักให้เชื่อมติดกันก็มี

จะเห็นว่าหมอเป่ามีการรักษาทั้งทางกาย (biological) คือ การพ่นไม่ว่าจะเป็นน้ำมนต์ ข้าวสาร น้ำ หรือเหล้าขาวตรงตำแหน่งที่มีอาการ เปรียบเสมือนยาที่หมอที่โรงพยาบาลจ่ายกลับให้ไปกินที่บ้าน และทางจิตวิญญาณ (spiritual) คือ การอาศัยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการเป่าคาถารักษาคนป่วย เพราะคนป่วยและญาติอาจมีความเชื่อเกี่ยวกับกลไกการเกิดโรคที่ต่างออกไปจากหมอที่โรงพยาบาล เช่น เคราะห์กรรม หรือโดนของมา

ทำให้ทุกฝ่ายสบายใจมากขึ้น จึงเป็นการรักษาทางด้านจิตใจและครอบครัว (psychological-social) ร่วมกันไปด้วย

หมอยาสมุนไพร คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้สมุนไพรรักษาโรคหรือส่งเสริมและดูแลสุขภาพ โดยใช้กรรมวิธีตามภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้รับสืบทอดมาทั้งนี้อาจมีการพัฒนาคุณภาพการบริการเพื่อความสะอาดและปลอดภัย โดย สมุนไพร หมายถึง พืช สัตว์ จุลชีพ และธาตุวัตถุ

หมอตำแย ในสมัยก่อน คือผู้ที่มีความชำนาญในการดูแลสุขภาพในกลุ่มหญิงตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์ ระยะตั้งครรภ์ระยะคลอด และการดูแลช่วงหลังคลอด รวมถึงการดูแลสุขภาพในกลุ่มเด็กทารก แม้ในปัจจุบันหมอตำแยจะไม่ได้มีบทบาทในการดูแลหญิงตั้งครรภ์แล้วเนื่องจากการแพทย์สมัยใหม่ มีประสิทธิภาพและความปลอดภัยมากกว่า แต่องค์ความรู้ต่างๆของหมอตำแยยังพบอยู่บ้างในชุมชน

หมอรักษาสัตว์พิษกัด คือ ผู้ที่มีความชำนาญในการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากสัตว์เช่น งู ต่อ แตน ผึ้ง ตะขาบ แมงปุอง แมงมุม เป็นต้น

หมอพิธีกรรม คือ ผู้ที่มีประสบการณ์รักษาโรคจากเหตุการณ์หรือประสบการณ์เฉพาะเป็นไปตามความเชื่อและศรัทธาของมนุษย์ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพลังจิต เป็นต้นเพื่อบำบัดดูแลสภาพร่างกายและจิตใจ

❖❖ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน ของตำบลบ้านพลวง ❖❖

❖❖ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเกษตรกรรม❖❖

หมอตอนหมู คือผู้มีความรู้ในการตัดลูกอัณฑะหรือการทำลายลูกอัณฑะจนไม่สามารถทำงานได้ หรือการทำให้อัณฑะค่อยๆ ฝ่อลีบ โดยการทำให้เส้นเลือดที่ไปหล่อเลี้ยงลูกอัณฑะตีบตันจะส่งเลือดไปเลี้ยงไม่ได้หรือการดันอัณฑะเข้าไปอยู่ในช่อท้องทำให้ไม่สามารถผลิตเชื้ออสุจิได้ เพื่อที่จะกำจัดกลิ่นเนื้อสุกรเพศผู้และสามารถเลี้ยงสุกรเพศผู้กับเพศเมียในคอกเดียวกันได้

❖❖ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม❖❖

ช่างไม้ ช่างไม้ในชุมชนมีบทบาทในการสร้างบ้านเรือน วัสดุอุปกรณ์ในการดำรงชีวิต วัสดุต่างๆในการประกอบอาชีพในครัวเรือน ความรู้ในงานช่างไม้จึงถูกสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น

ช่างจักสาน เป็นบุคคลที่มีความรู้ในงานหัตถกรรมอย่างหนึ่ง และนับเป็นงานศิลปะประเภททัศนศิลป์ได้ด้วย การจักสานเป็นการนำวัสดุขนาดเล็กและยาว มาขัด หรือสาน กันจนเป็นชิ้นงาน เช่น เสื่อ หรือภาชนะอื่นๆ เช่น ตะกร้า เข่ง หรือของใช้อื่นๆในครัวเรือน

ช่างทอผ้าไหม ผ้าพื้นเมือง ผู้มีความรู้ด้านหัตถกรรมการทอผ้าไหมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษและมีพัฒนาการจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ทำให้ผ้าของจังหวัดสุรินทร์มีความสวยงาม วิจิตร ประณีต และมีประโยชน์ใช้สอย เป็นงานหัตถศิลป์ที่ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์จังหวัดสุรินทร์

ช่างตีเหล็ก คือบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเหล็ก ที่สร้างวัตถุจากเหล็กหรือเหล็กกล้าดัดโดยการกดยู่ (forge) โลหะ ใช้เครื่องมือเพื่อทุบ งอและตัด ช่างตีเหล็กผลิตวัตถุ เช่น มีด จอบ เสียม เคียว คราด

❖❖ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปกรรม❖❖

หมอเพลง ผู้มีความรู้ด้านการขับร้องเพลงพื้นถิ่น ถือว่าเป็นกิจกรรมด้านความเชื่อและนันทนาการขอคนในสมัยก่อน เช่น ขับร้องเพลงกันตรึม

❖❖ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านอื่นๆ❖❖

อาหารพื้นถิ่น ชาวบ้านพลวงได้รับสืบทอดความรู้และภูมิปัญญาด้านอาหารมาจากบรรพบุรุษ ที่มีเอกลักษณ์ หาทานได้เฉพาะถิ่นเช่น แกงกะทิ แกงส้ม เนื้อย่าง ขนมกวน ขนมกันเตรือม ขนมนางเล็ด **ขนมโก** เบาะปะโอล ขนมเนียล แกงกล้วย ละแวกะดาม (แกงปู) ต้มปลาซิวยอดหวาย

ขนม เนียล

บริบทชุมชน

ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านพลวง

ประวัติความศาสตร์ชุมชนบ้านพลวง เดิมทีในอดีตพื้นที่บริเวณที่ตั้งบ้านพลวงเป็นพื้นที่ป่ารกทึบมีสัตว์ป่าน้อยใหญ่หลายชนิดอาศัยอยู่ และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างยิ่ง โดยประกอบด้วย แหล่งน้ำเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ (ปัจจุบันชื่อ หนองถนนหัก) มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูงที่จะสร้างที่อยู่อาศัยและมีที่ลุ่มเหมาะแก่การทำการเกษตรเลี้ยงชีพ เมื่อภูมิประเทศเหมาะสม ความอุดมสมบูรณ์มีพร้อม จึงมีผู้คนเข้ามาจับจองตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ บุคคลที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนในบริเวณนี้คนแรกคือ ครอบครัวของคุณตาอินทร์ คุณยายเปา ซึ่งตาอินทร์ได้ทำพิธีขอที่อยู่จากเจ้าที่เจ้าป่าโดยการนำเครื่องสังเวยพลู หมาก 2 คำ , บุหรี่ 1 มวน , กรวยดอกไม้ 5 กรวย , ธูป 3 ดอก , เทียน 2 เล่ม , อาหารคาวหวาน โดยวางบนนั่งร้านซึ่งสูงจากพื้นดินประมาณ 1 คืบ ถ้าเจ้าป่าอนุญาตให้มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ได้ ภายใน 3 วัน ของสังเวยทุกอย่างต้องอยู่ครบแต่ถ้าเจ้าป่าไม่อนุญาตให้มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ภายใน 3 วันของสังเวยทุกอย่างต้องหายหมด หลังจากทำพิธีครบ 3 วันปรากฏว่าเครื่องสังเวยทุกอย่างยังอยู่ครบดังนั้นตาอินทร์จึงเชื่อว่าเจ้าป่าได้อนุญาตให้มาอาศัยอยู่ที่แห่งนี้ได้ จึงได้ทำการถากถางพื้นที่เพื่อสร้างบ้าน และพื้นที่เพื่อทำนา ต่อมาครอบครัวตาเลือก ยายสวาย เห็นว่าตาอินทร์และครอบครัวสามารถอาศัยอยู่ได้จึงได้อพยพเข้ามาสร้างบ้านเรือนอยู่ด้วย และครอบครัวอื่นก็ได้อพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีผู้คนเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้น สัตว์ป่า ต้นไม้ก็เริ่มที่จะลดน้อยลงไปและเมื่อเข้าไปในป่าทึบก็ได้พบปราสาทหิน เมื่อเข้าไปในปราสาทพบรูปของเด็กขี่ช้าง จึงมีคนเล่าว่านี้คือปราสาทของนางผมหอม เรื่องของนางผมหอมนั้นมีอยู่ว่า "มีผู้หญิงเข้าไปขุดมันป่าเมื่อสายหน่อยได้ยินเสียงฟ้าร้องเลยชวนเพื่อนเทน้ำทิ้งเดี๋ยวฝนก็ตก แต่แล้วฝนก็ไม่ตกลงมา จึงหิวน้ำพอขอเพื่อนดื่มน้ำเพื่อก็ไม่ให้ จึงไปเห็นเยี่ยวช้างด้วยความกระหายจึงได้ดื่มเยี่ยวช้างเพื่อประทังชีวิต พอกลับบ้านกลับพบว่าตนตั้งท้อง เมื่อคลอดออกมาเป็นเด็กผู้หญิง พอโตขึ้นเด็กคนนี้ก็ถูกเพื่อนล้อว่าเป็นเด็กไม่มีพ่อจึงได้กลับมาถามแม่ว่าพ่อหนูเป็นใคร แม่จึงบอกว่าพ่อของหนูชื่อ พญาช้างขาว พอรู้ว่าพ่อของตนชื่อพญาช้างขาว ด้วยความอยากมีพ่อเหมือนคนอื่นจึงบอกกับแม่ว่าจะออกตามหาพ่อ แล้วได้เดินเข้าป่าเพื่อตามหาพ่อที่ชื่อพญาช้างขาว หลังจากที่เดินอยู่ในป่าหลายวันพบเจอสัตว์น้อยสัตว์ใหญ่ก็ถามมาเรื่อย จนกระทั่งมาพบโขลงช้างป่าโขลงหนึ่งจึงได้ถามหาพญาช้างขาว จนพบและได้ยกมือไหว้แล้วเรียกว่าพ่อ พญาช้างขาวได้เสี่ยงทายว่าถ้าเป็นลูกสาวตนจริงใช้งวงรัดแล้วแกว่งไปมาซ้ายขวาไม่ให้หลุด หากไม่หลุดไปไหนก็คือลูกของตน หลังจากเสี่ยงทายเสร็จก็พบว่าเด็กหญิงคนนี้เป็นลูกของตนจึงพาลูกมาอาศัยอยู่ปราสาทแห่งนี้ พร้อมทั้งได้ขุดสระล้อมรอบปราสาทให้ลูกได้เล่นน้ำ ในแต่ละวันพญาช้างขาวจะออกไปหาอาหาร และจะกลับมาพร้อมดอกไม้เพื่อนำมาอบผมให้ลูกทุกวัน จนทำให้ผมของลูกสาวส่งกลิ่นหอมตลอดเวลา อยู่มาวันหนึ่งมีนายพรานมาล่าสัตว์พบเห็นเข้า จึงกลับไปบอกพระราชาว่าพบผู้หญิงในป่ามีเส้นผมที่หอมตลอดเวลา พระราชาจึงให้นายพรานไปนำตัวนางผมหอมมาให้ เมื่อพญาช้างขาวกลับมาปราสาทไม่พบลูกสาวจึงได้ทลายยอดปราสาทให้เหลือเอาไว้เพียงฐานล่างของปราสาทเท่านั้น แล้วออกตามหาบุตรสาวของตน จนเดินทางมาถึงพระราชวังแต่ด้วยระยะทางที่ไกล และไม่ได้กินอะไรมาตลอดทางด้วยความเป็นห่วงลูกพญาช้างขาวกระหายน้ำมาก พร้อมทั้งร้องเรียกลูกจนตาย ก่อนตายได้บอกให้ลูกเอากระดูกของตนไปทำไม้เหยียบหูกทอผ้า และนางผมหอมก็ได้ทำตามไม่นานนางผมหอมก็ได้ตายตามพญาช้างขาวไป" นี้ก็เป็นตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับปราสาทที่พบจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่มีผู้คนเข้ามาตั้งบ้านเรือนรวมกันมากขึ้นจึงได้มีการตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้น ในปี พ.ศ. 2321 ในราวสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ประมาณ 10 ปี โดยใช้ชื่อว่า "บ้านพลวง" สาเหตุที่ตั้งชื่อบ้านพลวงเนื่องมาจาก หนองน้ำขนาดใหญ่ (ปัจจุบันชื่อ หนองถนนหัก) มีพืชน้ำชนิดหนึ่งคลายต้นกกขึ้นเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านเรียกว่าต้นพลวง เป็นภาษาพื้นบ้าน (ภาคกลางเรียก ต้นแห้ว) จึงทำให้ตัดสินใจตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านพลวง จนถึงปัจจุบัน ในช่วงแรกของการก่อตั้งหมู่บ้าน บ้านพลวง หมู่ที่ 5 อยู่พื้นที่ของตำบลกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ใน

ปี พ.ศ. 2530 เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้แยกหมู่บ้านออกเป็นบ้านพลวงใต้หมู่ที่ 13 ตำบลกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และในปี พ.ศ. 2534 ด้วยพื้นที่หมู่บ้านในตำบลกังแอนมีจำนวนมากขึ้น จึงได้แยกการปกครองออกมาเป็นตำบลบ้านพลวง รวมหมู่บ้านใกล้เคียงกันทั้งสิ้น 11 หมู่บ้าน มีบ้านพลวง หมู่ที่ 1 และบ้านพลวงใต้ หมู่ที่ 2 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2547 บ้านพลวง หมู่ที่ 1ได้แยกหมู่บ้านออกอีกหนึ่งหมู่ คือ บ้านหนองพลวง หมู่ที่ 14 จนถึงปัจจุบัน

3.2 บริบทชุมชนบ้านพลวง

3.2.1 ข้อมูลด้านที่ตั้งอาณาเขตชุมชน

1) แผนที่อาณาเขตที่ตังหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง

2) ที่ตั้งและอาณาเขตของบ้านพลวง มีดังนี้

ทิศเหนือ	จรดกับบ้านกุมพะเนียง หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
ทิศใต้	จรดกับตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันออก	จรดกับกังจาน หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	จรดกับตำบลโคกสะอาด , ตำบลปรือ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

3) ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของบ้านพลวง พื้นที่ในการตั้งที่อยู่อาศัยตามภูมิศาสตร์เป็นลักษณะที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง ทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ป่าชุมชน (ป่าหนองยะทัด) ที่ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์ ทั้งทางด้านอาหารที่มีตามธรรมชาติ เช่น เห็ด

พืชผักต่างๆ ผลไม้ เป็นต้น รวมถึงการใช้ประโยชน์จากไม้ในป่านำมาทำเป็นฟืนในการหุงหาอาหารได้ และเป็นที่เลี้ยงสัตว์ ประเภท โค กระบือ ทิศตะวันออก ทิศเหนือ และทิศใต้ของหมู่บ้าน เป็นที่ราบลุ่มมีแหล่งน้ำ เหมาะแก่การเพาะปลูกทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนใช้เป็นพื้นที่ในการทำนา ปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์

4) แผนที่หมู่บ้านพลวง (โครงสร้างพื้นฐาน)

(1) สัญลักษณ์ลักษณ์ประกอบแผนที่

ปราสาทบ้านพลวง

โรงเรียนบ้านพลวง

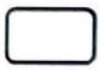
1.หนองถนนหัก
2.หนองละเบิก
3.หนองพลวง

วัดปราสาทวารีกุญชร

ศาลากลางหมู่บ้าน

ค่ายทหาร

หลังคาเรือน หมู่ที่ 1

หลังคาเรือน หมู่ที่ 2

หลังคาเรือน หมู่ที่ 3

(2) แผนที่ชุมชนหมู่บ้านพลวง

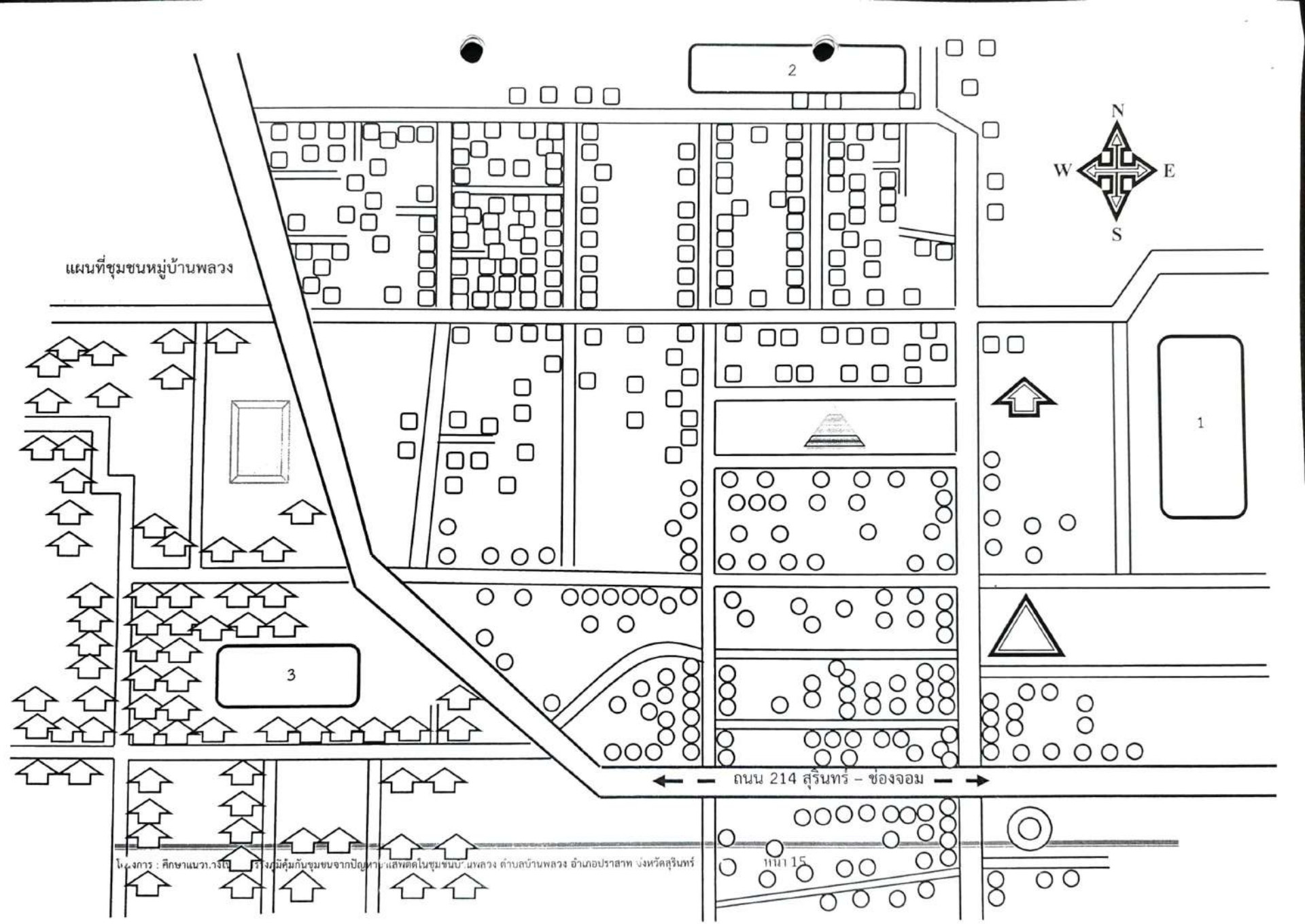
แผนที่ชุมชนหมู่บ้านพลวง
N
W
E
S
1
2
3
ถนน 214 สุรินทร์ – ช่องจอม

3.2.2 แผนผังด้านทรัพยากร

1) ภาพแสดงตัวอย่างประกอบแผนผังทรัพยากร

พื้นที่ชุมชน

พื้นที่ป่าชุมชน ป่าดอนธรรมชาติ

พื้นที่นาข้าว

แหล่งน้ำธรรมชาติที่ใช้เพื่อ
การเกษตร อุปโภคบริโภค

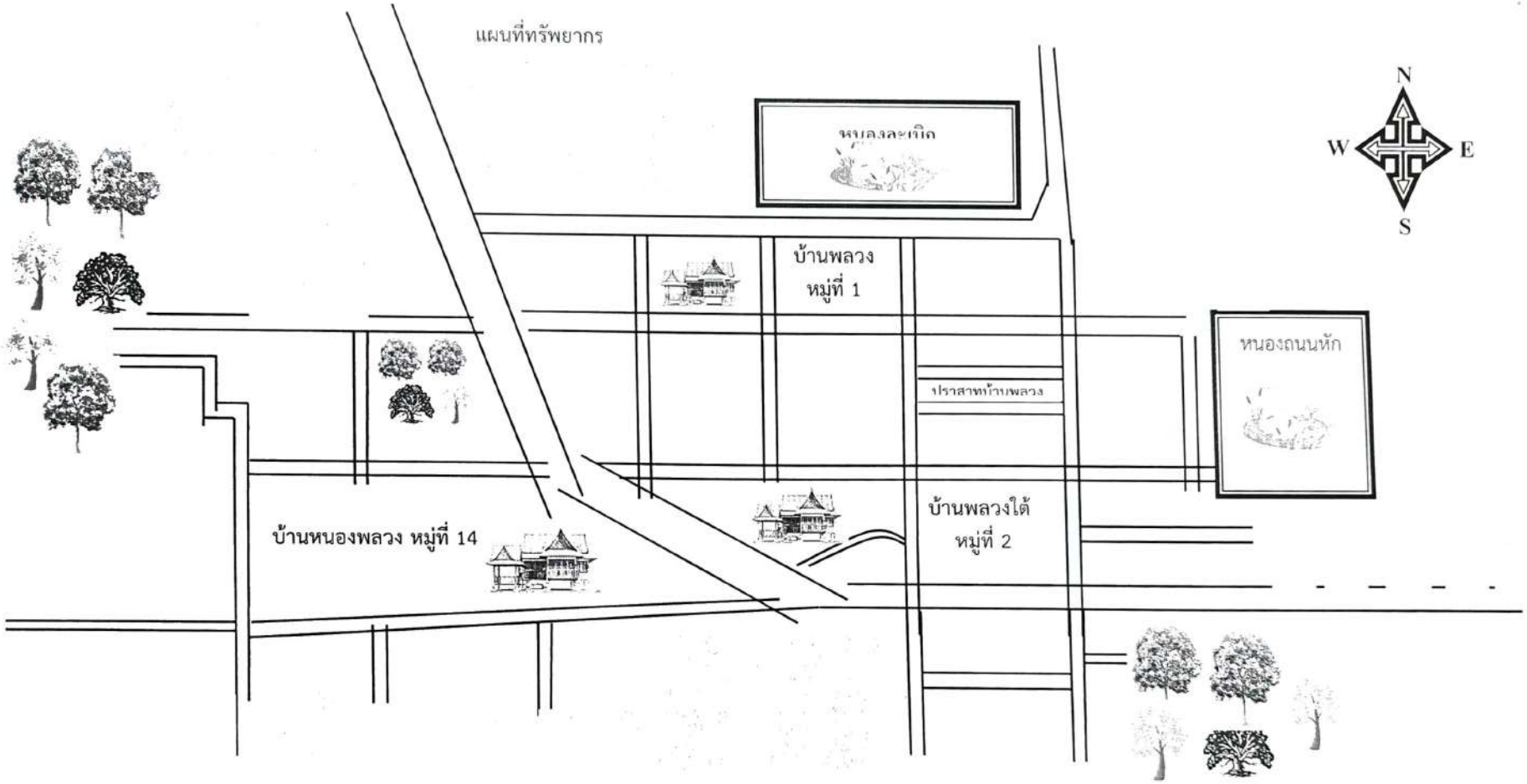
แผนที่ทรัพยากร
N
W
E
S
หนองละเมิด
บ้านพลวง
หมู่ที่ 1
หนองถนนหัก
ปราสาทบ้านพลวง
บ้านหนองพลวง หมู่ที่ 14
บ้านพลวงใต้
หมู่ที่ 2

แผนที่ด้านตัดบ้านพลวง

พื้นที่สูง ป่าชุมชน ป่าดอน ธรรมชาติ ใช้ประโยชน์ด้าน อาหาร เลี้ยงสัตว์

พื้นที่แหล่งชุมชนที่อยู่อาศัย

พื้นที่ราบเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชพันธุ์การเกษตร (ข้าว , ผักชนิดต่างๆ)

ที่ลุ่มแหล่งน้ำใช้ประโยชน์ เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ อุปโภค บริโภค